

Instytut Pamięci Narodowej - Kraków

<https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/aktualnosci/170141,Uroczystosc-upamietniajaca-dzialaczy-WiN-i-PSL-skazanych-w-procesie-krakowskim.html>
18.05.2024, 17:44

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim

10 września 2022 r. minęło 75 lat od wydania wyroków w procesie krakowskim, zwanym też procesem Niepokólczyckiego, Mierzwy i innych, który wpisywał się w serię publicznych rozpraw pokazowych, organizowanych w pierwszym dziesięcioleciu Polski Ludowej.

9 września 2022 r. odbyła się uroczystość poświęcona działaczom Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” oraz Polskiego Stronnictwa Ludowego, skazanych w procesie krakowskim w 1947 r. W wydarzeniu, które rozpoczęło się odśpiewaniem Hymnu Polski, wzięli udział potomkowie skazanych – Jadwiga Ostafin-Martyna, córka kpt. Józefa Ostafina oraz Wojciech Mierzwa, syn Stanisława Mierzwy, którzy oddali hołd swym ojcom.

Głos zabrali: dr hab. Jacek Górski, dyrektor Muzeum Archeologicznego, gospodarz miejsca, w imieniu organizatora dr hab. Filip Musiał, dyrektor krakowskiego IPN, Małgorzata Janiec, prezes Obszaru Południowego Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość oraz Andrzej Haręźlak, członek Rady Naczelnej PSL.

Na zakończenie złożono kwiaty i zapalono znicze pod tablicą pamięci ofiar pokazowego procesu członków II Zarządu Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” oraz Polskiego Stronnictwa Ludowego umieszczoną na ścianie budynku przy ul. Senackiej, zajmowanego dziś przez Muzeum Archeologiczne w Krakowie. W tym budynku po II wojnie światowej urzędował m.in. komunistyczny Wojskowy Sąd Rejonowy, skazujący żołnierzy i działaczy niepodległościowej konspiracji.

PROCES KRAKOWSKI 1947 ROKU

Proces krakowski był jednym z wielu publicznych rozpraw pokazowych, organizowanych w pierwszym dziesięcioleciu Polski Ludowej. Odbywały się one zazwyczaj przed sądami wojskowymi, a ich celem było uzyskanie odpowiedniego efektu propagandowego. Szeroko relacjonowane w prasie i radiu służyły skompromitowaniu opozycji jawnej, jak i pozostającej w konspiracji. Szczególne nasilenie publicznych rozpraw odnotowano w okresach poprzedzających referendum z czerwca 1946 r. i wybory ze stycznia 1947 r.

Składowi sądzącemu w Krakowie przewodniczył ppłk Ludowego Wojska Polskiego dr Romuald Klimowiecki, delegowany z Warszawy. Ławnikami byli: Józef Małachowski i Jan Zabłocki, na ławnika zapasowego wyznaczono Józefa Bogaczewicza. Oskarżał zastępca naczelnego prokuratora Wojska Polskiego, otoczony ponurą sławą Stanisław Zarakowski.

Na ławie oskarżonych zasiadło siedemnastu działaczy WiN i PSL. Wśród winowców najważniejszym oskarżonym był prezes II Zarządu Głównego WiN płk Franciszek Niepokólczycki, obok niego sądzono: Józefa Ostafina, Alojzego Kaczmarczyka, Waleriana Tumanowicza, Edwarda Bzymka, Jana Kota, Eugeniusza Ralskiego i jego brata Stefana, Wiktora Langnera, Mirosława Kowalskiego, Henryka Müncha oraz Tadeusza Wilczyńskiego. Spośród działaczy ludowych najistotniejszy był Stanisław Mierzwa, wiceprezes Zarządu Wojewódzkiego PSL w Krakowie, oraz zastępca generalnego sekretarza Naczelnego Komitetu Wykonawczego tej partii, sądzony wcześniej w procesie szesnastu przywódców polskiego Państwa Podziemnego w Moskwie. Obok niego zasiedli: Karol Buczek, Mieczysław Kabat, Karol Starmach oraz Jerzy Kunce.

Reżyserem procesu pokazowego działaczy WiN i PSL w Krakowie był Józef Różański, dyrektor Departamentu Śledczego MBP. Przeprowadzał on z oskarżanymi rozmowy zarówno przed, jak i w trakcie procesu oraz pilnował, by rozprawa przebiegała zgodnie z oczekiwaniami bezpieki. Za scenarzystę należy natomiast uznać Romana Werfla, który sprokurował akt oskarżenia, komentował proces w prasie, a także opracował i wydał w 1948 r. stenogram rozprawy sądowej w postaci książki „Niepokólczycki, Mierzwa i inni przed sądem Rzeczypospolitej”.

Wyrok zapadł 10 września 1947 r., po przeszło miesiącu procesu, w czasie którego sąd zebrał się 19 razy. Uznał, iż na karę śmierci zasłużyli działacze WiN: Franciszek Niepokólczycki, Alojzy Kaczmarczyk, Józef Ostafin, Walerian Tumanowicz, Edward Bzymek, Jan Kot, Eugeniusz Ralski i Wiktor Langner. Na karę dożywotniego więzienia skazano Mirosława Kowalskiego, na 15 lat Karola Buczka i Henryka Müncha, na 10 – Stanisława Mierzwę, Karola Starmacha oraz Stefana Ralskiego. Sąd orzekł, że na 6 lat należy pozbawić wolności Mieczysława Kabata, a na 5 lat Tadeusza Wilczyńskiego. Jerzego Kunce uniewinniono.

Kary śmierci orzeczone wobec Kaczmarczyka, Ostafina i Tumanowicza wykonano w więzieniu Montelupich w Krakowie 13 listopada 1947 r. Plutonem egzekucyjnym dowodził strażnik więzienny Henryk Michalik. Pozostałych skazanych, poza Jerzym Kunce, którego zwolniono z aresztu po rozprawie, osadzono w więzieniu na długie lata. Większość z nich wyszła na wolność dopiero w czasie odwilży 1956 r.

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

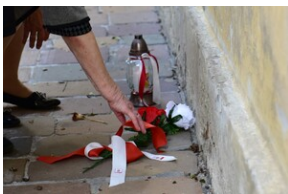
Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość upamiętniająca działaczy WiN i PSL skazanych w procesie krakowskim. Fot. Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość
upamiętniająca
działaczy WiN i PSL
skazanych w procesie
krakowskim. Fot.
Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość
upamiętniająca
działaczy WiN i PSL
skazanych w procesie
krakowskim. Fot.
Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość
upamiętniająca
działaczy WiN i PSL
skazanych w procesie
krakowskim. Fot.
Żaneta Wierzgacz (IPN)

Uroczystość
upamiętniająca
działaczy WiN i PSL
skazanych w procesie
krakowskim. Fot.
Żaneta Wierzgacz (IPN)